

ศึกษาความเชื่อเรื่องเทวดาที่มีอิทธิพลต่อล้านนา A STUDY OF BELIEF IN DEVAS IN LANNA SOCIETY

กัณฑ์กวินต์ ทัดทาน

นิสิตปริญญาโท สาขาพระพุทธศาสนา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

bell_boy2006@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่อง ความเชื่อเรื่องเทวดาที่มีอิทธิพลต่อสังคมล้านนาโดยมีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาเทวดาในคัมภีร์พระไตรปิฎก 2) ศึกษาความเชื่อเรื่องเทวดาในสังคมล้านนา 3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องเทวดาที่มีต่อสังคมล้านนา โดยศึกษาข้อมูลจากตำราวิชาการทางพระพุทธศาสนา รวมถึงสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผลจากการศึกษาพบว่าเทวดาตามความหมายในทางพระพุทธศาสนา ก็คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ใน เทวโลก เทวดาผู้ชายคือเทพบุตร เทวดาผู้หญิงคือ เทพธิดา อาศัยอยู่ในชั้นสวรรค์มี 6 ชั้น จึงมีชื่อเรียกว่า ฉกามาพจร ซึ่งมีความหมายถึง ภพภูมิที่ยังติดอยู่ในบ่วงกามตัณหา ยังมีความอยาก ความใคร่ มีการจุติเกิด ดับ คล้ายปุถุชนเหมือนดังโลกมนุษย์ และนอกจากนั้นในทางพระพุทธศาสนายังสามารถแบ่งแยกย่อยลงไปเป็นอีก 3 ประเภทคือ สมมุติเทพ อุบัติเทพ และวิสุทธิเทพ โดยการอุบัติขึ้นมาของเทวดานั้นเกิดมาจาก ผลบุญที่ได้เพียรกระทำสั่งสมเอาไว้ และอาศัยคุณธรรมเบื้องต้น คือ หิริ โอตตัปปะ นำพาให้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นต่างๆ ได้สวดยทิพย์สมบัติของเทวดา แต่กระนั้นเทวดาก็สามารถจุติดับลงจากภพสวรรค์ได้เช่นกัน หากหมดบุญหรืออายุขัยในเทวโลกลงแล้ว

ในสังคมไทยมีความเชื่อเรื่องเทวดามาจากวิวัฒนาการของความเชื่อทางจิตวิญญาณในธรรมชาติ ก่อให้เกิดคติความเชื่อในการนับถือ ผีสาง นางไม้ เทวดา สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติในทางลัทธิความเชื่อดั้งเดิม อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์ฮินดู และอิทธิพลของพระพุทธศาสนา สำหรับในล้านนานั้นเทวดาได้มีอิทธิพลทาง ด้านต่างๆ คือ 1. ด้านประเพณีและพิธีกรรม เช่น การขึ้นท้าวหั่ง 4 เป็นต้น 2. ด้านวรรณกรรม เช่น ชาดกคาถา คำเวณยาน 3. ด้านศิลปกรรม เช่น งานจิตรกรรมฝาผนัง ประติมากรรมปูนปั้น เป็นต้น 4. ด้านความศรัทธา เช่น การบนบานและการขอพร เป็นต้น

คำสำคัญ : ความเชื่อ. เทวดา. อิทธิพลต่อล้านนา

Abstract

The research explores how the beliefs in Devas influent Lanna society. The objectives of this study are 1) to study about Deities in Tripitaka. the Buddhist scripture. 2) to examine the influence of the belief in Devas in Lanna society and 3) to analyze how the belief in Deities affects Lanna society by exploring from various academic works in Buddhism and interviewing many experts individually.

The results of the study have shown that the meaning of Devas in Buddhism refers to a group of non-human beings who live in the heavens called Deva Lokas. A god is called Deva and a goddess is called Devi. They live in Chakamapajorn. the six heavenly spheres. which means the realm of desire. These beings still indulge in their desires. They are stuck in the incarnation cycle as ordinary human beings. Furthermore. Devas in Buddhism are also classified into three classes which are Sommutthithev. Aubatthithev. and Visutthithev. The emergence of the Devas depends on the merits and the moral shame and fear of wrongdoing. Hiri and Ottappa they have accumulated over lifetimes. Those will bring them to arise in different heavens where they can enjoy their angelic treasure. However. Devas can also be extinguished from the heavens if their merit or life in heaven is depleted.

That concept of belief in Deva that appears in Thai society was influenced by beliefs from ancestors in ancient times which comes from the evolution of spiritual beliefs in nature. This causes belief in the spirit of deuce. goddess nymphs. in accordance with the principles of traditional beliefs and Hindu Brahmanism therefore creating relationships in each society. In Lanna influenced from Deva by various aspects. including: 1. Traditions and rituals such as sacrifice to The Four deva of Heaven. 2. Literary aspects. such as Jataka spells. Introduction to offering sacrifice. 3. Fine arts such as wall art work or Stucco sculpture. 4. Faith. such as vowing and blessing.

บทนำ

ความเชื่อที่อ้างอิงตามพระไตรปิฎกว่า พระพุทธเจ้ามิได้ทรงปฏิเสธถึงความมีอยู่จริงของภพภูมิเทวดา แต่คำสอนหากเมื่อเอ่ยถึงความมีอยู่จริงของเทวดา พระองค์ก็มีได้ยกย่องให้เทวดาอยู่เหนือบุคคลผู้มีธรรมเป็นที่พึ่งอาศัยได้ เพราะหากมนุษย์ผู้ใดได้เข้าถึงพระรัตนไตรอันประเสริฐแล้ว เหล่าเทพ

เทวดายังมาบูชาตอบ ดังนั้นเทวดาจึงหมายถึง ผู้ที่มีชีวิตและภาวะเป็นทิพย์ มีกายเป็นแสงสว่าง เปล่งรัศมีและเสวยสุขในสวรรค์ชั้นต่างๆ ไม่มีอาการเจ็บไข้แต่จะมีรูปโฉมงดงาม สามารถคงความเป็นหนุ่มสาวอยู่เช่นนั้น ตลอดอายุขัยของเทวดาทั้งหลาย เทวดาที่อยู่ในชั้นสวรรค์ต่างๆ ที่อยู่สูงขึ้นไป แต่ในความเชื่อนั้นก็ยังมิเชื่อกันแบ่งออกมาอีกว่า ยังมีเหล่าเทวดาที่อาศัยอยู่ในโลกมนุษย์อยู่ร่วมกับมนุษย์อยู่อีกได้แก่ ภูมเทวดา รุกขเทวดา และอากาศเทวดา เป็นต้น

เทวดาที่คอยช่วยเหลือมนุษย์ตามประเพณีของไทย ได้แก่ ท้าวสักกะ หรือพระอินทร์ นอกจากนี้แล้วในพระไตรปิฎกยังกล่าวถึง จตุโลกบาล เทพประจำทิศทั้งสี่ ที่สถิตอยู่ชั้นจตุมหาราชา ซึ่งเป็นสวรรค์ชั้นที่อยู่ใกล้กับภพภูมิของมนุษย์มากที่สุด หรือความเชื่อเรื่องเจ้าที่เจ้าทาง เช่นเทพทั้ง 9 ที่เป็นบุตรของเจ้ากรุงพาลี ที่มาเป็นพระภูมิตามสถานที่ต่างๆ อย่างตามบ้านเรือนที่อยู่อาศัยก็ได้แก่พระชัยมงคล ในเมืองใหญ่ จะมีเทพารักษ์ประจำเมือง เช่นเจ้าพ่อ-หลักเมือง ซึ่งมีอยู่ทุกจังหวัดของไทย ในระดับประเทศ ก็มีเทพารักษ์ผู้ปกป้องคุ้มครองประเทศไทยอย่าง พระสยามเทวาธิราช พระเสื้อเมือง พระทรงเมือง พระกาฬไชยี่ เจ้าพ่อเจตคุป เจ้าพ่อหอกลอง นอกจากพระฤๅษีครูในศาสตร์ต่างๆ ยังมีความเชื่อเรื่องเทพจากวิชาโหราศาสตร์ อย่าง เทพประจำวัน หรือประจำดาวต่างๆ แต่ในพระไตรปิฎกมีการกล่าวถึงอยู่เพียงสององค์ คือสุริยเทพ และ จันทรเทพ หรือแม้แต่เทวดาที่เป็นเจ้าที่ เจ้าทาง เจ้าป่า เจ้าเขา รวมถึงเหล่าพญานาคที่ได้ถูกเล่าขานกันมาแต่สมัยพุทธกาล ซึ่งยังไม่ได้รวมเหล่ากุมารทอง นางไม้ หรือนางตะเคียน ที่ผู้คนไปกราบไหว้บูชากันเรื่องโชคลาภเงินทอง และเทวดาในทางศาสนาพราหมณ์ฮินดู ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิถีชีวิตของคนไทยเชื่อสายต่างๆยังมีความเชื่อความศรัทธา ที่ได้รับอิทธิพลอย่างมากจากเทวดานั้นเอง

ความเชื่อในทางล้านนาก็มีการเอ่ยถึง เทวดาต่างๆที่คล้ายคลึงกันกับทางภาคกลาง แต่อาจจะเรียกชื่อต่างกันเล็กน้อย และพิธีกรรมก็จะมีคล้ายคลึงเช่น ดังที่อยู่ในบทสวดอัญเชิญเทวดาในพิธีกรรมฟังธรรมขอฝนด้วยคำบูชาท้าวทั้ง 4 (อุตม รุ่งเรืองศรี . 2546 : 45) และเทวดาอีกสององค์ว่า “บัดนี้ขอเทพยดา อินทร์ พรหม ยมราช และท้าวจตุโลกทั้ง 4 สักขีสากสี ขอหื้อเทพบุตรตนชื่อ ปัชขุนนะ อันรักษายังน้ำฝน และเทพบุตรตนชื่อ วลาหก อัครรักษายังเมฆ จูงนำมายังมหาเมฆ และห่าฝนอันใหญ่ตกลงมา ในราชสัณฐานบ้านเมืองที่นี้ หื้อชุ่มเย็นเป็นสุขขุทาง กระทำไร่นา สวน เรือก เพ็ง ด้วยอานุภาพะสัจจะ-อิธิฐาน บารมีธรรม แห่งองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า” (ศรีเลา เกษพรหม 12 ตุลาคม 2560) หรือในพิธีกรรม การบูชาขอฝนให้ตกต้องตามฤดูกาล ที่มีการบูชาพญาแถน คือเทวดาผู้บันดาลฝนว่า ““โพนโต เถน เทวราชา ดุราเจ้าพญา-แถนตนประเสริฐ อันเป็นตนทิพย์เกิดเมืองบน อันเป็นเจ้าแก่น้ำฟ้าและสายฝน บัดนี้มนุสสโลกเมืองคน ก็เป็นอันแห้งแล้ง หาน้ำฟ้าและสายฝนอันจักตกลงมาชุ่มบ้านเย็นเมืองก็หาบได้”

จึงจะเห็นได้ว่าพุทธศาสนาได้ถูกลดความสำคัญลง นั่นคือผู้คนให้ความสำคัญกับหลักปฏิบัติในทางพุทธศาสนาเพียงแค่ว่า การมีศาสนาไว้เป็นเพียงสิ่งแทนตัวบุคคลว่าตนเองนั้นมีใช้บุคคลที่ไร้ศาสนา

แต่ทำให้การรับประกันได้ว่าพระพุทธศาสนาที่ตนเองสมัครใจรับเอามาเป็นนั้น จะสามารถเป็นที่พึ่งแก่ชีวิตหรือเป็นหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจได้อย่างแท้จริง ดังคำที่ตถาคตได้เคยตรัสกล่าวว่า “มนุษย์ทั้งหลายเป็นอันมาก ถูกความกลัวคุกคามเอาแล้วย่อมถือเอาภูเขาบ้าง ป่าไม้ที่ศักดิ์สิทธิ์บ้าง สวนศักดิ์สิทธิ์บ้าง รุกขเจดีย์บ้างว่าเป็นที่พึ่งของตน นั้นไม่ใช่ที่พึ่งอันทำความเกษมให้ได้เลย. นั้นไม่ใช่ที่พึ่งอันสูงสุด. ผู้ใดถือเอาสิ่งนั้นๆแล้ว ย่อมไม่หลุดพ้นไปจากทุกข์ทั้งปวง” ด้วยเหตุนี้หากเราชาวพุทธละเลยคำสอนของพระศาสดาที่ได้ตรัสไว้กับอานนท์ว่า “อานนท์ เพราะเหตุนั้นแลพวกเธอจงมีตนเป็นเกาะ มีตนเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่ง มีธรรมเป็นเกาะ มีธรรมเป็นที่พึ่ง ไม่มีสิ่งอื่นเป็นที่พึ่งอย่างนี้แล อานนท์ ภิกษุเหล่าใดเหล่าหนึ่ง ไม่ว่าจะในบัดนี้หรือเมื่อเราล่วงไปแล้ว ภิกษุเหล่านั้นจักอยู่ในความเป็นผู้เลิศกว่าเหล่าภิกษุผู้ใคร่ต่อการศึกษา” มิเช่นนั้นเราทั้งหลายก็คงจะหลงกับการอ้อนวอนร้องขอพรต่อเทวดา และไม่รู้จักหันกลับมาพึ่งพาตนเองเสียแล้ว ความเป็นชาวพุทธของเราทั้งหลายก็คงจะกลายเป็นเพียงแต่ชื่อภายนอกที่ไม่มีความหมายต่อความสำคัญภายในของเราได้เลย

ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิเคราะห์เรื่องเทวดาในทางพระพุทธศาสนา ว่ามีขอบเขตเพียงใด และแนวทางในการศรัทธาเคารพต่อเทวดาที่เหมาะสมแก่ชาวพุทธในล้านนาเป็นอย่างไร เพื่อจะได้นำผลวิจัยนี้ไปเป็นประโยชน์แก่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเพื่อพัฒนาตนเอง และนำไปสู่ความศรัทธาอันเป็นสัมมาทิฐิ ยังประโยชน์แก่ผู้คนในสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเทวดาในคัมภีร์พระไตรปิฎก
2. เพื่อศึกษา ความเชื่อเรื่องเทวดาในสังคมล้านนา
3. เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องเทวดาที่มีต่อสังคมล้านนา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการรวบรวมข้อมูลชั้นปฐมภูมิ (Primary Sources) จากพระไตรปิฎก อรรถกถา รวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ทรงคุณวุฒิ และรวบรวมข้อมูลชั้นทุติยภูมิ (Secondary Sources) จากหนังสือ ตำรา เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องประกอบไปด้วย

1. ศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) คือ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539 และเอกสารชั้นรอง (Secondary Sources) จากเอกสารพระไตรปิฎกออนไลน์ ตลอดจนงานเขียนของพระอาจารย์นักปราชญ์ผู้ทรงคุณวุฒิ นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา และนักการศึกษา ข้อมูลจากฐานข้อมูลหนังสือทางวิชาการ เครือข่ายสารสนเทศ

(Internet) สารานุกรม (Encyclopedia) คัมภีร์และตำราทางพระพุทธศาสนาที่กล่าวถึง เทพ เทวดา รวมถึงเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศรัทธาในเทวดาในทางพระพุทธศาสนาของไทย

2. ศึกษาจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความเข้าใจในเกี่ยวกับพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการบูชา นัถือเทวดา จำนวน 10 รูป/คน

3. นำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา มาเรียบเรียงเป็นงานวิจัย โดยข้อคำปรึกษา ชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

4. นำเสนองานวิจัยฉบับสมบูรณ์และเผยแพร่ผลงานวิจัย

ผลการวิจัย

1. เทวดาตามความหมายในทางพระพุทธศาสนา ก็คือ ผู้ที่อาศัยอยู่ในเทวโลก เทวดาผู้ชายคือ เทพบุตร เทวดาผู้หญิงคือ เทพธิดา อาศัยอยู่ในชั้นสวรรค์มี 6 ชั้น จึงมีชื่อเรียกว่า ฉกามาพจร ซึ่งมีความหมายถึง ภพภูมิที่ยังติดอยู่ในบ่วงกามตัณหา ยังมีความอยาก ความใคร่ มีการจุติ เกิด ดับ คล้ายปุถุชนเหมือนดังโลกมนุษย์ แบ่งออกได้เป็น ชั้นจตุมหาราชิกา ดาวดึงส์ ยามา ดุสิต นิมมานรดี และปรนิมมิตวสวัตดี ดังที่มีปรากฏยืนยันในคัมภีร์พระพุทธศาสนา คือ พระวินัยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก และนอกจากนั้นในทางพระพุทธศาสนายังหมายรวมถึงผู้ที่มีเทวธรรม มี 3 ประเภท (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). 2548 : 4๗-48) คือ สมมุติเทพ คือเทพโดยสมมุติเช่น พระราชา พระมหากษัตริย์ อุบัติเทพ คือเทพที่เกิดโดยการอุบัติขึ้น และวิสุทธิเทพ คือผู้ที่ชำระกิเลสให้ผ่องใสแล้ว เช่นพระอริยสงฆ์ โดยการอุบัติขึ้นมาของเทวดานั้นเกิดมาจาก ผลบุญที่ได้เพียรกระทำสังฆมาวาจิ จนเกิดเป็นเหตุปัจจัยของกุศลกรรม ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ และอาศัยคุณธรรมเบื้องต้น คือ หิริ โอตตปปะ นำพาให้ไปเกิดบนสวรรค์ชั้นต่างๆ ได้เสวยทิพย์สมบัติของเทวดา เช่น มีกายทิพย์ รัศมีทิพย์ อำนาจทิพย์ และเสวยอาหารที่เป็นทิพย์ แต่กระนั้นเทวดาก็สามารถจุติดับลงจากภพสวรรค์ได้เช่นกัน หากหมดบุญหรืออายุขัยในเทวโลกลงแล้ว หรือเกิดความโกรธทะเลาะวิวาทต่อกันดังนั้น จึงมีธรรมเนียมการปฏิบัติบูชาต่อเทวดาเพื่อการยกย่อง ในคุณงามความดีที่ได้กระทำตนเป็นแบบอย่าง อีกทั้งยังใช้เพื่อระลึกเป็นสติ เรียกว่า เทวานุสติ เพราะด้วยคุณธรรมที่มีอยู่ในเทวดา คือ สัมปรีชธรรม ๗ ประการ เพื่อให้จิตใจบังเกิดกุศลธรรมนำไปสู่ความเบิกบานและผ่องใส รวมไปถึงการได้สละอุทิสบุญให้แก่เทวดา ในการทำพิธีกรรม คือเทวดาพลี เช่น การสงเคราะห์ บวงสรวง น้อมให้แก่เทวดา เพื่อเป็นการแสดงออกถึงความเคารพยำเกรง และเป็นที่รักของเทวดา ซึ่งเทวดานั้นมีคำสอนรองรับในคัมภีร์พระไตรปิฎก ว่ามีอยู่จริงและเป็นสิ่งที่อยู่ร่วมกับมนุษย์ในฐานะของสัตว์ในสังสารวัฏ ที่ต้องเวียนว่ายตายเกิด เช่นกันกับมนุษย์ ดังนั้นผู้ใดที่ได้สั่งสมกระทำคุณงามความดีเอาไว้ในครั้งสมัยเป็นมนุษย์ ก็จะสามารถอุบัติเป็นเทวดา และผู้ที่ได้เป็นเทวดาแล้วก็มีโอกาสที่จะต้องกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ หรือสัตว์ในภพภูมิอื่นๆตามเหตุตามปัจจัยของผลบุญและคุณธรรมของตน

2.ความเชื่อเรื่องเทวดาในสังคมล้านนา แนวคิดความเชื่อเรื่องเทวดาที่ปรากฏในสังคมไทยได้รับอิทธิพลจากคติทางความเชื่อจากบรรพบุรุษตั้งแต่สมัยโบราณ และได้สืบเนื่องกระจายไปตามแต่ละท้องถิ่นภูมิภาค โดยอาศัยหลักของการยอมรับ นับถือ และปฏิบัติตามกันมาจากการวิวัฒนาการของความเชื่อทางจิตวิญญาณในธรรมชาติ ที่มีพลังอำนาจ ก่อให้เกิดคติความเชื่อในการนับถือ ผีสาง นางไม้ เทวดา ทั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบทางพุทธศาสนา ตั้งแต่สมัยที่พระโสมพะมิตร และพระอู่ตรระ ได้นำพระธรรมคำสั่งสอนเข้ามาเผยแพร่ในดินแดนสุวรรณภูมิ นำมาซึ่งพิธีกรรม ประเพณี วัฒนธรรม ที่อิงอาศัยหลักคำสอนเรื่องศีลธรรม และการกระทำความดี และที่รู้รูปแบบแต่มีแบบแผนให้ปฏิบัติสืบทอดกันมา จึงกลายเป็นเพียงความเชื่อดั้งเดิมที่มีเรื่องไสยศาสตร์เข้ามาเกี่ยวข้อง สอดคล้องกับหลักการปฏิบัติในทางลัทธิความเชื่อดั้งเดิม และศาสนาพราหมณ์ฮินดู แต่แนวคิดความเชื่อทั้งสองนี้ ก็ได้สร้างความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นในสังคมแต่ละด้าน เช่นอิทธิพลต่อวรรณกรรม ศิลปกรรมด้านต่างๆ อธิจิตรกรรม ประติมากรรม และได้ถูกผสมผสานแลกเปลี่ยนไปตามกาลเวลาและยุคสมัยในเวลาต่อมา ชาวล้านนามีความเชื่อในเรื่องของเทวดา จากคำสอนในทางพระพุทธศาสนาที่ได้รับอิทธิพลมาจาก การเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักร ทั้งจากนครหริภุญไชย สุโขทัย อยุธยา ศรีลังกา และพม่า และอิทธิพลจากที่มาของความเชื่อดั้งเดิมล้านนาเป็นหลักสำคัญ (สรสวดี อ่องสกุล. 2553 : 42) ที่เชื่อและอาศัยในสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิต อีกทั้งใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ จึงส่งผลให้ชาวล้านนามุ่งเน้นที่จะประกอบการบุญการกุศล นอกจากนี้ก็ยังมีเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ภูตผี วิญญาณ เทพเจ้า เหล่าเทวดา และความเชื่อในพลังลึกลับทางโหราศาสตร์ อธิฤทธิปาฏิหาริย์ ที่เป็นเวทย์มนต์คาถา คอยปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายให้ออกไป และยังคงมีความเคารพยำเกรงต่อเทวดา หรือที่ชาวล้านนาเรียกว่า “ผี” สามารถแบ่งแยกเป็นประเภทได้เป็น 3 ประเภท โดยการยกย่องจากลำดับผี ขึ้นสู่ความเป็นเทวดาชั้นสูง คือ 1) ผีฟ้า และผีแกน ลดหลั่นลงมาตามลำดับความสำคัญ 2) เทวดาอารักษ์ ที่รักษาประจำบ้านเมือง หมู่บ้าน เช่น ผีเจ้านาย เสือเมือง เสือผ้า เสือวัด และ 3) ผีบรรพบุรุษที่คอยรักษาต้นตระกูล เครือญาติสายเลือด เช่น ผีปู่ย่า ผีผด ผีเม็ง ผีลัวะ ผียาง ผีปู่สะย่าสะ และนางแก้ว ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวล้านนาให้ความสำคัญกับเทพหรือเทวดาแต่ละลำดับชั้น ตามความสำคัญหน้าที่ที่เทวดาเหล่านั้นดูแลรักษา เป็นที่มาของการบูชากราบไหว้ตามแต่ละท้องถิ่น โดยจะมีพิธีกรรมที่แสดงออกถึงความเชื่อด้วยการเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี นอกเหนือจากนี้ชาวล้านนายังเชื่อเรื่องการดูฤกษ์ฤกษ์ยามยามดีอันเป็นเวลามงคลในการประกอบกุศลกรรมต่างๆด้วย ซึ่งอาจมีการเรียกชื่อที่แตกต่างกัน ผิดเพี้ยนกันไปบ้าง เกิดเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมล้านนา ที่ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดความเชื่อเรื่องเทวดานั้นเอง

3.วิเคราะห์อิทธิพลความเชื่อเรื่องเทวดาที่มีต่อสังคมล้านนา แนวคิดความเชื่อของชาวล้านนาที่ได้รับอิทธิพลมาจาก เทวดา เมื่อได้ศึกษาเปรียบเทียบแล้ว อาจไม่ต่างอะไรกับคนปัจจุบันที่มีความเชื่อทั้งในเรื่องพุทธศาสนา โหราศาสตร์ และสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น “ผี” และการบูชาของชาวล้านนาก็

นับเนื่องตามลำดับชั้นของผีเจ้านาย ที่ชาวล้านนาถือว่าเป็นระดับเทพที่มีอยู่ 9 ชั้น ซึ่งจะมีเทพที่ลงมาประทับร่างทรงได้เช่น เจ้าหลวงคำแดง เจ้าแสนเมือง เจ้าทิพย์เกศ เจ้าด่านฟ้า เจ้าสามฝั่งแกน เจ้าองค์อินทร์ เจ้าด้ายดอกแดง ฯลฯ (ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2545 : 38-39) แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ความเชื่อของชาวล้านนาดังกล่าวเป็นความเชื่อสั่งสม ที่ผ่านการสั่งสอน และปลูกฝังจากคนรุ่นหนึ่งสู่อีก รุ่นหนึ่งที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาด้วยระยะเวลาอันยาวนาน จึงปรากฏเป็นหลักฐานให้เห็นเด่นชัดทั้งใน รูปแบบด้านประเพณี พิธีกรรม วัฒนธรรม เช่นการบูชาท้าวทั้ง 4 ที่บ่งบอกความเป็นอัตลักษณ์ของ ล้านนาที่อาศัยหลักความเชื่อดั้งเดิม กับเรื่องราวในทางพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน และในทางวรรณกรรมที่มีปราชญ์ผู้รู้ทั้งที่เป็นพระสงฆ์ และฆราวาส ได้รจนาสร้างสรรค์เรื่องราวให้สอดคล้องกับแนวคิดความเชื่อ นี้ เช่น ชาดกคาถา ตามตำนานท้องถิ่น และในรูปแบบทางศิลปกรรมด้านต่างๆ ทั้งจิตรกรรม ภาพเขียน ตามผนัง บานประตู หน้าต่าง ตามโบราณสถาน โบราณวัตถุ และจารึกบันทึกไว้ รวมถึง การสร้างสรรค์ของช่างในสมัยโบราณที่สร้างสถาปัตยกรรม และประติมากรรม ที่สอดแทรกแนวคิด ความเชื่อ เรื่องเทวดา ได้อย่างงดงาม หรือทางนาฏกรรม ฟ้อนรำ ที่สื่อถึงความเชื่อและการให้ความเคารพนับถือเทวดา สืบทอดเป็นความเชื่อที่มุ่งเน้นให้คนประกอบคุณงามความดีโดยมีจุดมุ่งหมายให้ เกิดความสุข ความเจริญแก่ตน ครอบครัว ชุมชนและบ้านเมือง อีกทั้งยังได้หล่อหลอมจนเกิดเป็นคติ ความเชื่อที่มั่นคง ดำรงไว้ได้ด้วยแนวคิดที่ผูกติดกับหลักการปฏิบัติทางรูปธรรม ถึงแม้ว่ากาลเวลาจะ ผ่านไปหลาย ร้อยปี และมีการรับ สอดแทรก แทรกแซง หรือปรับของเก่าให้เป็นของใหม่ ด้วยผลจาก การแก่งแย่งทางการเมืองการปกครองของแต่ละสมัยของกษัตริย์ของล้านนาก็ตาม แต่เราก็ยังคงรักษาแนวคิดที่ เป็นหัวใจหลักเอาไว้ได้ว่าดังนั้นความเชื่อในเทวดา เป็นบุคลาธิษฐาน ที่อาจมีความหมายในทาง ธรรมาธิษฐานถึง ผู้ทำกรรมดี ผู้ที่ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ อยู่ในศีล อยู่ในธรรม จึงย่อมยังเกิดความสุขขึ้น ในบันดลนั้นแบบโอปปาติกะก็ได้ คือเกิดความสุข ปิติความอิ่มเอิบกายใจในบันดลนั้น หรือย่อมได้รับ ความสุขในกายหน้าเป็นผลตอบแทน นำมาซึ่งผลผลิตทางความเชื่อ ที่ขยายไปสู่สังคมล้านนา ทั้งด้าน เศรษฐกิจ การท่องเที่ยว ที่มีผลต่อค่านิยมของคนรุ่นใหม่ ที่ยังคงเชื่อและรักษาแนวคิดเกี่ยวกับเทวดา ตามหลักศาสนาพุทธ และไสยศาสตร์ในศาสนาพราหมณ์ ยังผสมผสานเจือปนกันอยู่ ถึงแม้ว่าจะมี ค่านิยมของผู้คนสมัยใหม่ที่ไม่พึ่งพาศาสนา หรือเรียกว่า คนไร้ศาสนา เพิ่มมากขึ้น แต่วิถีการใช้ชีวิตของ ชาวล้านนาก็ยังคงต้องพึ่งหลักแนวคิดความเชื่อนี้ ประโยชน์ที่ก่อเกิดจากแนวคิดความเชื่อเรื่องเทวดา ที่มีอิทธิพลต่อสังคมล้านนา นำมาซึ่งองค์ความรู้ว่ามนุษย์และเทวดาต่างมีความสัมพันธ์ที่สามารถบรรลุ ธรรมขั้นสูงได้ด้วยหลักการปฏิบัติปฏิบัติชอบ เพียรทำความดี และละเว้นความชั่ว ไม่หลงมัวเมาไปกับ การทำผิดบาปทั้งหลาย เมื่อแนวคิดนี้สามารถชี้ชัดให้เห็นคุณค่าทางความเชื่ออิงตามหลักธรรมคำสอน แล้ว การเชื่อในเทวดาย่อมทรงคุณค่าในทางจิตใจอย่างมาก และเมื่อใดที่คนในสังคมเกิดความเข้าใจใน ทิศทางที่ถูกต้องแล้ว ย่อมเข้าถึงความมั่นคงในศรัทธา คือไม่หวั่นไหวไปกับความเชื่อที่ไม่สมเหตุผล ไม่ต้องคอยหวังพึ่งสิ่งอื่นจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือเทวฤทธิ์ใดๆ สามารถดำรงตนเป็น

ชาวพุทธได้อย่างชัดเจนและถูกต้อง ปัญหาที่จะตามมาจากศรัทธาที่คลาดเคลื่อนหรือมลายก็จะกลายเป็นปัญหาที่แก้ไขได้ด้วยเหตุและผล ทำให้คนในสังคมล้านนาเกิดมีภูมิคุ้มกันที่เพียงพอ ไม่ประมาทกับการเอื้อต่อมิฉฉาต่างๆที่จะเข้ามา ทั้งมิฉฉาที่รัฐที่จะแอบแฝงมาในสังคมแห่งศรัทธา และไม่ตกเป็นทาสของผู้ที่ใช้ความเชื่อนี้ในการชักจูงไปในทางที่ผิด เพราะมัวหวังเพลินหวังผลจากฤทธาภาพและเทวดาภาพดลบันดาล จนละเลยความถูกต้องดีงามตามหลักการบูชาเทวดาที่สมควรจะเป็น เช่นนี้จึงแสดงให้เห็นว่า แม้แต่เทวดาอย่างจอมเทพยังเคารพบไหว้ มนุษย์ผู้มีศีล มีธรรม ที่ถือว่าเป็นบุคคลผู้ประเสริฐที่ควรเคารพ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับผู้ใดมีอำนาจวาสนากว่าใคร แต่ขึ้นอยู่กับคุณธรรมในตัวบุคคลนั้นๆ หรือแม้แต่การเข้าใจผิดด้วยการตั้งอำนาจฤทธิ์ของเทวดามาใช้ในการ ปลุกเสกเลขยันต์ ทำของขลังสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลึกลับต่างๆ มาใช้เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคนในสังคม โดยไม่ได้ให้ความรู้ที่ถูกต้อง ไม่พอยังเป็นตัวการในการทำลายศีลธรรมและหลักปฏิบัติที่ถูกต้องให้แก่สังคม

ซึ่งหากผู้ที่นำไปเผยแพร่บอกต่อ หรือทำตามกันอย่างผิดๆ จนเกิดเป็นค่านิยมที่ผิดต่อคนในสังคมเสียแล้ว คงจะส่งผลเสียต่อภาพรวมของสังคมให้เสื่อมถอยลงไปและยากต่อการจะแก้ไขฟื้นฟูให้กลับมาดีได้เหมือนเดิมนั่นเอง และท้ายที่สุดควรอาศัยแนวคิดความเชื่อเรื่องเทวดา เพื่อการพัฒนาตนเองและสังคม ด้วยการใช้เป็นตัวขับเคลื่อนศูนย์รวมแห่งความศรัทธา ช่วยเหลือเยียวยาจิตใจเมื่อขาดกำลังใจ หรือสูญเสียความเชื่อมั่นในตัวเองลงไปเท่านั้นแต่อย่าให้มาสำคัญเกินกว่าหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา จนเกิดเป็นวิกฤตทางศรัทธาขึ้นได้

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ คือการศึกษาจากเอกสาร และการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ที่มีความรู้ทางด้านแนวคิดความเชื่อเรื่องเทวดาในเฉพาะล้านนา เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้อง แต่อย่างไรก็ตามครอบคลุมเฉพาะในส่วนความเชื่อท้องถิ่นในล้านนาเท่านั้น จึงควรศึกษาเพิ่มเติมในส่วนของแนวคิดความเชื่อเรื่องเทวดาที่ปรากฏในสังคมไทยร่วมด้วย เพื่อให้เกิดการศึกษาเปรียบเทียบ และถ่วงถ่วงเป็นองค์ความรู้ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตที่ตรงตามจุดหมายสูงสุดคือ หลักธรรมคำสอน เพื่อแก้ไขวิกฤตศรัทธาที่ไม่ถูกต้องให้กลับกลายเป็นสัมมาทิฐิ และสัมมาปฏิบัติต่อไป

แม้ว่าเรื่องเทวดาจะเป็นความเชื่อส่วนบุคคลที่มีเรื่องราวและความเป็นมาอย่างชัดเจนในพระไตรปิฎก แต่ก็ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยในหมู่คนทั่วไปว่าเทวดามีจริงหรือไม่ เพราะเป็นเรื่องที่พิสูจน์ได้ยาก ทำให้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทวดาไขว่เขวและถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น เกิดร่างทรงขึ้นมาเป็นจำนวนมากโดยอ้างเป็นเทวดา นำเรื่องราวเกี่ยวกับเทวดาไปสร้างช่องทางทำมาหากินที่ผิดศีลธรรม เป็นต้น สังคมล้านนาจึงควรที่จะมีการจัดระเบียบเรื่องที่เกี่ยวข้องกับเทวดาอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้หนักไปในทางงมงายและให้เกิดการบูชาตามทิศทางที่ควรเป็น คือ การบูชาในคุณงามความดีและ

แนวทางปฏิบัติต่อเทวดาอย่างถูกต้อง เพื่อให้ศรัทธาและปัญญาสามารถเดินไปคู่กันได้อย่างสมดุล และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อคนในสังคมนั่นเอง

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การศึกษาความเชื่อเรื่องเทวดาในล้านนาจากคัมภีร์อื่นๆทางพระพุทธศาสนาหายาน
2. การศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเรื่องเทวดาในล้านนาและภาคอื่นๆของไทย
3. การวิเคราะห์ผลกระทบการบูชาเทวดาในล้านนาที่มีต่อหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

References

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. ฝั้เจ้านาย. พิมพ์ครั้งที่ 2. เชียงใหม่ : มิ่งเมือง. 2545.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). เรื่องเหนือสามัญวิสัยอิทธิ ปาฏิหาริย์เทวดา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมดา. 2548.
- ศรีเลา เกษพรหม. พิธีฟ้งธรรมปลาช่อน. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.sri.cmu.ac.th/~elanna/elanna51/cere/cere1-02.html> [12 ตุลาคม 2560].
- สร้อยดี อ่องสกุล. ประวัติศาสตร์ล้านนา. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์. 2553.
- อุดม รุ่งเรืองศรี. วรรณกรรมล้านนา. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สวก.). 2546.